

UOT 82.(091)

Ş.H.Cəbraylov
ADPU Cəlilabad filialı
jabrayilov62@mail.ru

SÖHRAB TAHİRİN POEZİYASINDA VƏTƏNİMİZİN TƏBİİ GÖZƏLLİKLƏRİNİN TƏSVİRİ

Açar sözlər: şair-vətəndaş, təbiətin gözəlliyi, peyzaj, tarix və müasirlik

Azərbaycanın Xalq şairi Söhrab Tahirin yaradıcılığının poetik, milli və bəşəri özəllikləri hər birimizi düşündürür. Onun poeziyasında vətənə məhəbbət, vətən həsrəti, vətənimizin səfalı, gözəl mənzərələri – meşələri, dağları, aydın səması, çayları – bir sözlə, Azərbaycanımızın hər bir guşəsi məhəbbətlə təsvir olunur. Böyük şair öz dərđini sanki təbiətlə bölüşür, dağların, meşələrin, çayların, buludların dili ilə söyləyir.

Söhrab Tahir Azərbaycanın bütövlüyü, cənublu soydaşlarımızın azadlığı uğrunda mübarizə aparmış, şeirlərində milli azadlıq uğrunda döyüşən igid vətən oğullarının parlaq obrazını yaratmışdır. Söhrab Tahirin yaradıcılığına baş vuran, şairin poeziyasını duyan hər bir kəs sanki onun mənalı, mübariz, döyüşkən həyatını yaşamış olur.

Bu mənada şairin yaradıcılığı bütün gənclərimizin həyat mübarizəsində möhkəm, qürurlu, inadkar olması üçün ən parlaq nümunədir.

Ш.Х.Джабраилов

ОПИСАНИЕ ПРИРОДНЫХ КРАСОТ НАШЕЙ РОДИНЫ В ПОЭЗИИ СОХРАБА ТАХИРА

Ключевые слова: поэт-гражданин, красота природы, пейзаж, история и современность

Поэтические, национальные и человеческие особенности творчества народного поэта Азербайджана Сохраба Тахира заставляют нас всех задуматься. В его поэзии любовь к Родине, тоска по Родине, нищета нашей Родины, красивые пейзажи – леса, горы, чистое небо, реки – словом, с любовью описан каждый уголок нашего Азербайджана. Великий поэт делится своей болью словно с природой, говорит языком гор, лесов, рек и облаков.

Сохраб Тахир боролся за целостность Азербайджана и свободу наших южных соотечественников, создал в своих стихах яркий образ отважных сынов страны, борющихся за национальную свободу. Тот, кто сталкивается с творчеством Сохраба Тахира и слышит стихи поэта, кажется, испытал на себе его осмысленную, отважную и боевую жизнь.

В этом смысле творчество поэта является ярчайшим примером для всей нашей молодежи быть сильными, гордыми и упорными в своей жизненной борьбе.

Sh.H.Jabrayilov

DESCRIPTION OF THE NATURAL BEAUTY OF OUR HOMELAND IN SOHRAB TAHIR'S POETRY

Keywords: *poet-citizen, beauty of nature, landscape, history and modernity*

The poetic, national and human peculiarities of the work of the People's Poet of Azerbaijan Sohrab Tahir make us all think. In his poetry, love for the homeland, longing for the homeland, the misery of our homeland, beautiful landscapes - forests, mountains, clear sky, rivers - in short, every corner of our Azerbaijan is described with love. The great poet shares his pain as if with nature, speaks in the language of mountains, forests, rivers and clouds.

Sohrab Tahir fought for the integrity of Azerbaijan and the freedom of our southern compatriots, and in his poems created a bright image of the brave sons of the country fighting for national freedom. Anyone who comes across Sohrab Tahir's work and hears the poet's poetry seems to have experienced his meaningful, combative, and combative life.

In this sense, the poet's creativity is the brightest example for all our young people to be strong, proud and stubborn in their life struggle.

Söhrab Tahirin yaradıcılığı həmişə oxucunu düşündürmüşdür. Onun yaradıcılığı haqqında məqalələr yazılmış, araşdırmalar aparılmış və bu gün də aparılmaqdadır. Bu mənada şairin hələ neçə-neçə əsərlərinin geniş təhlilinə ehtiyac vardır. Vətənin hər qarış torpağı, daşı, qayaları şair üçün müqəddəs bir varlıqdır. Şair bu varlıqlar üçün – vətən üçün, ömrü boyu vətənin azadlığına nail olmaq üçün əlindən gələni edir. “İki taleyim“ adlı şeirində Söhrab Tahir yazır:

Mən iki ürəkdə bir məhəbbətəm,
Mən iki sahildə bir böyük vətən.
Ey xoşbəxt taleyim, bədbəxt taleyim,
Bəs necə qurtarım ikiliyimdən?! (4, s.85)

Şair iki ürək, iki vətən deyəndə, Cənubi və Şimali Azərbaycanı nəzərdə tutaraq bu ikiyə bölünmüş vətənə eyni məhəbbətini ifadə edir. Mən iki sahildə bir ürəyəm, “xoşbəxt taleyim” deyəndə bir zamanlar yaşadığı Azərbaycanı nəzərdə tutur və burada azad, rahat yaşayışına işarə edir, “bədbəxt taleyim” deyəndə isə Cənubi Azərbaycanı nəzərdə tutaraq, çarəsiz qaldığını bildirir, bəs necə qurtarım bu ikilikdən dilemması qarşısında qalır, yəni ikiyə bölünmüş vətəndən söz açır.

Xalq şairi Söhrab Tahir vətənin gözəlliklərini tərənnüm edən zaman onun dağlarını, qayalarını, çaylarını, zəngin təbiətini sanki danışdırır və dilə gətirir. “Savalan” şerində şair vətən həsrətini poetikləşdirir:

Düşmən gəlib sürü-sürü
Ətəyində ağnaşıb,
Şiş zirvəni tutmaq üçün
Boz buludlar bağlaşıb,
Çox təpələr sənə baxıb,
İftixardan dağlaşıb
Dağım, səndən ayrılıanda
Sellər ağlaşıb,
Savalanım, Savalan (4, s.59).

Bu misralarda şair düşmənlərin Savalanın ətəyində ağnaşıb dincəlməsi, kef çəkməsi diqqətə çatdırılır. Şiş zirvəni boz buludlar bürüyəndə, ətrafında olan təpələr sənə baxıb özlərini dağ kimi hiss edəndə mən səndən ayrıldığım üçün kədərlənir, sellər, çaylar göz yaşını tökərək ağlaşırdı – Savalanım! Bu çox təsirli mənzerədir. Burada misraların təsir gücü insanın yatmış hisslərini sanki oyadır, qarşımızda elə bir gözəl təbiət mənzerəsi canlanır ki, özümüzü bir anlıq Savalanın yerində hiss edirik, daha da mətinləşir, mərdləşirik.

Söhrab Tahir təbiət vurğunu olub, təbiətlə nəfəs alıb. Onun ecazkar duyğuları, həssas hissləri sanki təbiətlə nəfəs alır, təbiətlə dincəlir. Vətənin hər qarışı şair üçün doğmadır, əzizdir. Baxmayaraq ki, bizim diyarda, özünə ikinci doğma vətən hesab etdiyi Şimalı Azərbaycanda yaşayır, amma onun fikri, xəyalı, amalı həmişə Azərbaycanın bütövlüyündə olub və həmişə bütöv Azərbaycan üçün, azadlıq üçün çalışıb və yazıb yaratmışdır.

Yazıçı Sərvazın S.Tahirin 85 illiyi ilə əlaqədar “Ədəbiyyat” qəzetində çap etdirdiyi “Məni ötənlərə çəkmə bu qədər” adlı məqaləsində Söhrab Tahirin aşağıdakı fikirlərini diqqətimizə çatdırır: ...Xalq artisti Barat Şəkinskaya xatırlayırdı ki, vaxtilə Süleyman Rüstəm Azdramaya rəhbər vəzifəyə gəlməsəydi, biz bir çox sənətkarlarımızı da itirə bilərdik. Bu haqlar unudulmamalıdır. Xalq yazıçısı Elçinin rəhmətlik Balaş Azəroğluya olan diqqəti, qayğısı necə yaddan çıxıb bilər axı? Elçinin mənə olan diqqətini, haqqımda dediyi xoş sözləri necə unuda biləm? Elçinin unudulmaz sözləridir: Söhrab Tahirə hamı “əmi” deyir. Mən düşündüm ki, başqa nə cür müraciət etmək olar? Baxıb gördüm “əmi”dən yaxşı yoxdur. “Yadımda qalanları dedim. Bilirsinizmi bu münasibətlər adamı necə şax saxlayır, təzələyir?.. Hələ dil xoşbəxti Nəriman Həsənzadə, azadlıq aşığı Xəlil Rza Ulutürk diqqətinin qəlbimdə nə tufanlar qopardığını demirəm... (3).

“Şah gölü” şeiri də Söhrab Tahir yaradıcılığında öz təbiət peyzajları ilə özünəməxsus yer tutan əsərlərdən biridir. Şeirdə şair təbiətə, gözəlliyə – Şah gölünə olan duyğularını belə ifadə edir:

Çaylar şirinləşib ona qarışar,
Küsən sevgililər burda barışar,
Yel vurur eşqinin odu alışar,
Gələr ilham ilə sözə Şahgözü.

Dağlar pillə-pillə enər aşağı,
Düşər su içəndə suya “papağı”,
Gələndə uzaqdan əziz qonağı,
Salar duvağını üzə Şahgözü (4, s.60).

Şair bu misralarda deyir ki, çaylar Şahgölünə qarışaraq şirinləşir, sevgililər bu gölün ətrafında barışır, dincəlməyə gələn gənclər bu gölün ətrafındakı ecazkar mənzərəni, füsunkar təbiət gözəlliyini görərkən eşqə düşür, söz adamlarının, şairlərin ilham pərisi oyanır, uzaqdan gələn əziz qonaqları təzə gəlin kimi üzünə duvaq salaraq abır-həyə ilə, nazla qarşılayır Şahgözü. Bu ədəbi-bədii misralar sanki bir anlıq hər birimizi Şahgölünə səyahətə aparır, bizlər də Şahgölünə dincəlməyə gələn qonaqlar kimi nazlanmətlə qarşılanırıq, dincəlik və əziz bir qonaq kimi yola salınılıq.

Söhrab Tahirin bütün yaradıcılığında vətən həsrəti, vətənin gözəlliyi və füsunkar təbiəti özünəməxsus şəkildə əks olunmuşdur. Şair Günəşi, Ayı, qışı, yazı və digər təbiət varlıqlarını əsərlərində poetik dillə, şairanə əks etdirmiş və bu təbiət hadisələrini pafosla nəzmə çəkərək “Lövhə” şeirində diqqətə çatdırmışdır:

Günəş harda çimir, görün səhərlər,
Bağlıdır suların buz pəncərəsi,
Qışın sal körpüsü sərilib çaya,
Bağlanıb suların bəndi-bərəsi.

Yazın dəcəl qızı əlində qayçı,
Təzə paltar biçir vadiyə, çaya.
Çayların buzunu o kağız kimi,
Qayçıyla doğrayıb tullayır çaya (4, s.88).

Bu bədii misralarda şair deyir ki, qışda səhər çağı Günəş görəsən harada çimir, parlaqlaşır, axı hər tərəf buz bağlayıb, suların bəndi-bərəsi donub, qış buzlaqlardan sanki çay üzərindən sal körpü salıb. Lakin buna baxmayaraq, şair yaz fəslini dəcəl qıza bənzədərək yazır ki, yaz gələndə Günəş qayçı kimi sal buzları kəsir-əridir, sanki həmin əraziyə təzə paltar biçir, çay kəsilmiş, ərimiş buzları qabağında qovaraq dənizə axıdır və bütün təbiətə təzə don geyindirir. Bu bənzətmə, bu gözəllik qarşımızda sanki bir

həyat tablosudur və hər birimiz bu tabloya baxaraq həyatın füsunkar gözəlliyinə heyran qalır, bu gözəlliklər içərisində yaşamağa, yazıb-yaratmağa can atırıq.

“Bura cəbhə xəttidir” şeirində də şair təbiətin gözəlliklərini – çaylarını, göllərini, dağlarını, düzənlərini özünəməxsus tərzdə vəsf edərək yazır:

Tuğ dağının buludları sıxlaşıb,
Dərələri dərdlə dolub, dağlaşıb,
Çaylar, yollar kəsişərək bağlaşıb,
Döyüşçülər Tuğa çıxıb tuğlaşıb,
Bura cəbhə xəttidir.

Alma, armud ərik tikan gətirib,
Bu gün lalə al rəngini itirib,
Nə əkilər torpaq giliz bitirir,
Tarlalarda qızlar silah götürüb,
Bura cəbhə xəttidir (4, s.94).

Şeirdə qeyd olunur ki, Tuğ dağında mövcud vəziyyətlə bağlı buludlar sıxlaşıb, gərginləşib, bu sıxlıqdan, gərginlikdən də hər tərəf, hətta dərələr də dərdlə dolub-dağlaşıb, yəni dağa dönüb, çaylar, yollar kəsişərək bir-birini bağlayıb. Döyüşçülərimiz də bu mübarizədə Tuğ dağına çıxmaqla artıq Tuğ dağına dönüblər – tuğlaşıblar, meyvələr də artıq meyvə gətirmir, lalə gülü öz rəngini itirib, əkilən torpaqlar məhsul yox, giliz gətirir, yəni hər tərəf silahdır, hara baxırsan od-alov görürsən, hətta qızlar da əlinə silah götürüblər, çünki bura cəbhə xəttidir!

Şair təbiətin füsunkar gözəlliklərinə məhəbbətini “Yarpaqlar” şeirində aşağıdakı kimi ifadə etmişdir:

Payızın nəfəsi dəydi torpağa,
Sarı bir xal qondu yaşıl budağa.
Köçəri quş kimi düşüb sorağa
Bu eldən, o elə köçdü yarpaqlar.

Nə gözəl, mehriban payızdır bu il,
Yox, sarı bahardır, bu payız deyil,
Ömür budağından düşüb elə bil
Ömrün yollarını ölçdü yarpaqlar (4, s.126).

Şair bildirir ki, payızın nəfəsi torpağa dəyən kimi sanki yaşıl budaqlara sarı bir xal düşür və bu solub-saralan yarpaqlar köçəri bir quş kimi bu eldən o elə köç edərək həyatını dəyişir. Həm də bu payızın çox gözəl, mehriban payız olmasını diqqətə çatdırır, təbiəti sarı bahara bənzədir. Yox bu, payız deyil, deyərək tək-tək tökülən sarı yarpaqları ömrümüzün yollarını ölçən,

ömürdən düşən illərə bənzədir. Azərbaycanımızın əngin səmasında buludların dolaşmasını Söhrab Tahir “ Buludlar” şeirində poetik ifadələrlə qələmə alaraq yazırdı:

Qızıl haşiyəli, gümüş baxışlı,
Zərli şəfəqlərdən döşü naxışlı;
Göyə bəzən odlu, bəzən yağışlı,
Bəzən də tufanlı çıxır buludlar.

Vətənsiz dedilər sizə, nədəndir,
Siz göydə uçdunuz, göy də vətəndir.
Siz gedin, mən qaldım, yollarım çəndir,
Sizə uğur olsun, uğur buludlar! (4, s.127).

Xalq şairi Söhrab Tahir nəzərə çatdırır ki, yeddi rəngə çalan buludların göy üzünü bəzəməsini, qızıl haşiyəli, gümüş baxışlı, zərli şəfəqlərdən döşü naxışlı olan, bəzən dolu, bəzən yağışlı, tufanlı buludların vətəni yoxdur. Amma siz göydə uçduğunuz üçün göy üzünü sizin (buludları nəzərdə tutur) üçün elə vətəndir. Şair özünü buludlarla müqayisə edir və bildirir ki, siz hara istəsəniz gedə bilərsiniz, azadsınız, mən isə vətənsiz qalmışam, yollarım dumandır, çəndir. Gedin sizə uğurlar olsun, buludlar!

Söhrab Tahirin “Seçilmiş əsərləri”nə (“Şərq-Qərb” nəşriyyatı, 2005) “Ön söz” yazan xalq şairi Sabir Rüstəmxanlı öz fikirlərini belə ifadə edir:

“Bizim nəsil Söhrab Tahiri həmişə xeyirxah, nəcib, sözübütöv, cəfakəş, mərd və mübariz, xırda hisslərdən uzaq görmüşdür. Bizim gözümüzdə o, inqilabçı, döyüşkən Cənubi Azərbaycan xalqının təmsalidir. Uca boyu, iti baxışları, şimşək gülüşləri ilə Söhrab Tahir Cənubi Azərbaycan torpağının bir parçasıdır. Güney Azərbaycanında sərhədsiz, maneəsiz addımlayan, Savalandan qopan bir qaya kimi gəzən, bütün qapıları ərklə açan, bütün evlərdə intizarla gözlənilən, varlığında işıq, inam, qələbə gəzdirən özü demiş, Azər Azər babadır!..”(4, s.8).

Söhrab Tahirin bütün yaradıcılığında vətəndaşlıq qayəsi, vətəndaşlıq ruhu, ictimai ruh, eləcə də yaşamaq eşqi adamı valeh edir. Yaradıcılığının öz xüsusi dili, üslubu, milli ruhu, emosional pafosu, fikirlərini sadə, aydın dildə çatdırmaq bacarığı çox güclüdür.

Vətəni sevmək, vətənə bağlılıq Söhrab Tahirdə çox güclü idi. Sanki Vətən eşqi, təbiətin füsunkar gözəllikləri, sıldırım qayalar, şır-şır axan çayların səsi ilə şair yaşayır, vuruşur, yazıb-yaradırdı.

Xalq şairi Söhrab Tahir “Vətən” şeirində vətənə bağlılığını, vətənə sədaqətini, doğmalığını, vətənin bütün gözəlliklərinə vurğunluğunu belə ifadə edir:

Dağlar yallı gedir, ipək buluddan
Ağ yaylıq hərlədir dağlar başına.

Vətən, Vətən deyib - gəzdiyim zaman
Göllər ayna tutub çıxır qarşıma.

Gəlmişəm səninlə verim səs-səsə,
Vətən, nə gözəlsən bu xoş zamanda!
Anam bir də məni doğmaq istəsə,
Qoy doğsun yenə də Azərbaycanda! (4, s.133).

Bu şeirdə bir daha vətəninə doğmalığını, sevgisini açıq şəkildə bəyan edərək şair bildirir ki, əgər bir də dünyaya gəlsəm, mən anama deyərdim ki, məni Azərbaycanda dünyaya gətirsin.

Şairin “Seçilmiş əsərləri”nə ön söz yazan Sabir Rüstəmxanlı onun mərdliyi, mübarizliyi, döyüşkənliyini belə ifadə edirdi:

“Tale Söhrab Tahirdən çox şey oğurlasa da, onun istedadını, ilhamını və ən başlıcası isə Fərhad biləklərini, gecə-gündüz kirpik çalmadan yazmaq qabiliyyətini əlindən ala bilməyib. O da taledən qisasını bu cür alır. Şeiri və nəsrini ilə başı müsibətlər çəkmiş bu xalqın mənəviyyat və mübarizə tarixini yaratmaq üçün əlinə düşən xırda imkanları da itirmir. Yazır: evdə, işdə, qatarda, təyyarədə, mehmanxana dəhlizlərində, dost görüşünə gedəndə, Araz qırağında və üzü Savalana dayananda ...Əgər Söhrab Tahirin arzusunu yerinə yetirmək olsaydı, onun misraları Arazı başabaş, sahil-sahilə tikməyə bəs edərdi” (4, s.7). Məhz bu mənada Söhrab Tahirin əsərləri həmişə oxunacaq və oxunduqca da oxucular tərəfindən seviləcəkdir.

ƏDƏBİYYAT

1. *Kürçaylı Ə. Seçilmiş əsərləri*. Bakı: Şərq-Qərb, 2004, 398 s.
2. *Məmmədli E. Ən ağır iş, ən kasıb gün qismətim / “Təzadlar” qəz.*, Bakı, 2016, 14 iyun
3. *Məni ötənlərə çəkmə bu qədər / “Ədəbiyyat” qəz.*, Bakı, 2011, 27 may
4. *Tahir S. Seçilmiş əsərləri*. Bakı: Şərq-Qərb, 2005, 272 səh.
5. *Tahir S. Ölümdən güclü, həyatdan uca*. Bakı: Gənclik, 1981, 169 s.
6. *Tahir Tahirli ilə Söhrab Tahir haqqında söhbət. “Ömrümün keçdiyi sahildən uzaqlaşdıqca” / “Ədəbiyyat” qəz.*, 2022, 16 mart

Redaksiyaya daxil olub 27.09.2023